

Un secol de slujire patriarhală în Biserica Ortodoxă Română

Pr. prof. univ. dr. George GRIGORIȚĂ
(coordonator)

Un secol de slujire patriarhală în Biserica Ortodoxă Română

II

Documente și acte oficiale referitoare
la Autocefalie și Patriarhie
(texte originale și traduceri în limba română)

Consilier patriarhal:

Preot Sorin-Vasile TANCĂU

Redactori:

Alin LUPU

Preot Andrei HLANDAN

Nicolae NĂSTĂSACHE

Corectori:

Diacon Vasile-Robert NECHIFOR

Adina Corina NIȚU

Carmen SOLOMON

Liviu AIRINEI

Tehnoredactori:

Carla-Janette IONESCU

Andreea-Cătălina FLOREA

Constantina CRISTEA

Copertă:

Daniela Gabriela PASCU

Traducere și diortosire:

Preot drd. Alin-George STOICA (rusă)

Preot drd. Radu-Victor HAGIU (greacă)

Drd. Marius-Nicolae MANOLACHE (greacă)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Un secol de slujire patriarhală în Biserica Ortodoxă Română /

coord.: pr. prof. univ. dr. George Grigoriță. - București : Basilica, 2025

2 vol.

ISBN 978-606-29-0600-9

**Vol. 2 : Documente și acte oficiale referitoare la Autocefalie și Patriarhie
(texte originale și traduceri în limba română). - 2025.**

- ISBN 978-606-29-0602-3

I. Grigoriță, George (coord.)

2

© Editura *BASILICA* – 2025

ISBN 978-606-29-0602-3

editurabasilica.ro

editura@patriarhia.ro

**A. Acte oficiale referitoare la Autocefalia
Bisericii Ortodoxe Române și la ridicarea acesteia
la rang de Patriarhie:
texte originale și traduceri**

I. Corespondența purtată între Patriarhia Ecumenică, Mitropolitul Ungrovlahiei, Domnitorul României și alte Biserici Ortodoxe surori, privind legile eclesiale aprobate de statul român în 1864

1. Scrisoarea Patriarhului Ecumenic SOFRONIE al III-lea¹ către Mitropolitul NIFON RUSAILĂ al Ungrovlahiei² din 8 februarie 1864³

Σωφρόνιος ἐλέω θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος
Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ
οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

SOFRONIE, cu mila lui Dumnezeu
Arhiepiscop al Constantinopolului,
Noua Romă, și Patriarh Ecumenic

Ἐν μέσῳ τῆς βαρείας συνοχῆς καὶ
τῆς ἀμηχανίας, εἰς ἣν ἤγαγε τὴν καθ' ἡ
ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν
καὶ τὰς λοιπὰς ὀρθοδόξους ἐκκλησίας
ἡ κοσμοκατάκριτος ἀφαίρεσις καὶ
διακατοχὴ τῶν ἱερῶν αὐτῶν κτήσεων

În mijlocul grelei strâmtorări și
încurcături în care a fost adusă Marea
noastră Biserică a lui Hristos și celelalte
Biserici Ortodoxe prin ridicarea cea
condamnată de toată lumea și luarea a
înseși sfintelor proprietăți și a ofrandelor

¹ Sofronie al III-lea (1802 – 22 august 1899) a fost patriarh ecumenic între 1863 și 1866.

² Nifon Rusailă (1789 – 5 mai 1875) a fost mitropolit al Ungrovlahiei între 1850 și 1875 (și din 1865 mitropolit-primat al României).

³ Traducere revizuită de Pr. drd. Radu HAGIU a textului publicat în volumul *Documente. Corespondență între Patriarhia din Constantinopol și Mitropolitul Ungrovlahiei D.D. Nifon, între Domnitorul Alexandru Ioan Cuza și între toate Bisericile Ortodoxe cu privire la legile aprobate de către Guvernul Român pentru Sinodul din anul 1864*, trad. din lb. greacă de Arhim. Fotie Balamaci, Noua Tipografie Wilhelm Brozer, București, 1913, pp. 5-8. Textul grecesc a fost preluat din Ioanne Baptista MARTIN, R.P. Ludovico PETIT (eds), *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio. Tomus quadragésimus: Synodi orientales, 1806-1867*, Akademische Druck – U. Verlagsanstalt, Graz, 1961, c. 655-658.

καὶ ἀναθημάτων τολμηθεῖσα παρὰ πάντα θεῖον καὶ ἀνθρώπινον νόμον ὑπὸ τῆς αὐτόθι ἡγεμονικῆς κυβερνήσεως, νέον ἄλγος, περιπόθητε ἀδελφέ, πολλῶ πικρότερον προσέθετο ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν ἢ ἐσχάτως διαδοθεῖσα ἐνταῦθα φήμη, ὅτι ἡ κυβέρνησις αὕτη, κρίμασιν οἷς οἶδε κύριος, ἐξακολουθοῦσα τὴν καταδιώξιν παντὸς εἴτι εὐσεβείας πατρῴας καὶ εὐκλείας συστατικόν, ἀφ' οὗ προηγουμένως σπεύδει εἰσάξαι τὸ νέον γρηγοριανὸν λεγόμενον καλενδάριον ἀντὶ τῆς τέως ἐν χρήσει οὔσης ἀρχαίας τῆ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας χρονολογίας, ἐπεχείρησεν ἤδη ὅπως ἀνασκάψῃ καὶ αὐτὰ τὰ θεμέλια τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἀπαρακαλύπτως ἢ μᾶλλον εἰπεῖν βία καὶ δυναστεία ἐπιβάλλῃ τῷ αὐτόθι ὀρθοδόξῳ χριστωνύμῳ πληρώματι τὴν ἀπάρνησιν φεῦ! τῶν πατροπαραδότων δογμάτων τῆς ἐν ἡ ἐγγενήθῃ ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἀγίας ἡμῶν ἐκκλησίας, καὶ, καθὰ ἠκούσαμεν ὡς ἀληθείας ἐχόμενον, οὐ μόνον διεγερτικαὶ εἰς ἑτεροδοξίαν προτροπαὶ ἐκηρύχθησαν ἐπ' ἄμβωνος τῆ διαταγῆ τῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ἐξεφωνήθη ἐπ' ἐκκλησίας νενοθευμένον μὲ τὴν βλάσφημον προσθήκην τὴν ὑπὸ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων κατακεκριμένην.

Συμπεραίνει ἡ ἱερότης της μετὰ πόσης φρίκης καὶ ταραχῆς προσέβαλον αἱ φῆμαι αὗται εἰς τὰ ὄτα τῆς πνευματικῆς ταύτης μητρὸς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας.

[bisericilor], întreprinsă în afară de orice lege dumnezeiască și omenească de către Guvernul Princiar de acolo, zvonul care s-a auzit acum în urmă aici, a adăugat, multiubite frate, o nouă durere cu mult mai amară în inima noastră. Pentru că guvernul acesta, prin hotărârile despre care știe numai Domnul, continuând prigoana împotriva oricărei reminiscențe de cinstire părintească și de slavă, după ce mai întâi se grăbește să introducă calendarul așa-numit nou gregorian în locul cronologiei celei vechi întrebuințate până aici în Biserica de Răsărit, s-a apucat acum să dezgroape chiar temelile credinței creștine ortodoxe. Așa că în mod fățiș sau chiar, mai bine zis, cu silă și cu autoritate a căutat să impună mântuirii ortodoxe de acolo, care poartă numele lui Hristos, și lepădarea, vai!, a dogmelor predate de Părinți, dogme ale Sfintei noastre Biserici Ortodoxe de Răsărit, în care s-a născut, și, după cum suntem informați – fiind foarte adevărat! –, s-au propovăduit de la amvon, din ordinul guvernului, nu numai îndemnuri ce stârnesc către eterodoxie, dar și Simbolul Credinței s-a rostit în biserică alterat, cu injuriosul adaos condamnat de Sinoadele Ecumenice.

Să judece Sfinția Voastră cu câtă groază și cu câtă tulburare au ajuns aceste zvonuri la urechile acestei duhovnicești mame, Sfânta Biserică a lui Hristos!

Ἀλλὰ μεταξύ τῶν ἀπευκταίων τούτων ἀκουσμάτων καὶ λόγοι παρήγοροι καὶ πληροφορίαί ἐνηγήσασαι ἐπλήρωσαν ἡμᾶς πνευματικῆς ἀγαλλιάσεως, ἣν οὐδὲ λόγους ἔχομεν ἰκανοὺς παραστήσαι· αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ γενναία ἀντίστασις τῆς φίλης ἡμῖν αὐτῆς ἱερότητος καὶ ἡ μετὰ θάρρους ἐνθέου καὶ ζήλου ἀληθῶς ποιμαντικοῦ προστασία αὐτῆς εἰς ἀπόκρουσιν τῶν σατανικῶν τούτων κατὰ τοῦ ποιμνίου της ἐπιθέσεων καὶ προσβολῶν. Τούτου ἕνεκα ἀγασάμενοι αὐτὴν καὶ ἐπαιέσαντες συνοδικῶς καὶ ταῖς ἐγκαρδίοις ἐκκλησιαστικαῖς εὐχαῖς καὶ εὐλογίαις αὐτὴν καταστέψαντες, προαγόμεθα καὶ διὰ τῆς παρούσης πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς ἅμα μὲν ἐκφράσαι αὐτῇ τὴν ἀπαράμιλλον εὐχαρίστησιν τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, δι' ἣν ἡ σεβασμία ἱερότης της, ἀδιάφθορος φύλαξ τῆς ἐμπειστευμένης αὐτῇ ἱεράς παρακαταθήκης, περιήψατο τῷ τε ἀρχιερατικῷ χαρακτηρὶ καὶ παντὶ τῷ ἱερωῖ ἡμῶν κλήρω εὐκλειαν οὐ μικράν, παρασχοῦσα καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ὕλην ἐπικαυχήσεως, ὅτι οὐκ ἐκλείψουσιν αὐτῇ πιστοὶ πρόμαχοι καὶ τῶν θείων αὐτῆς δικαιωμάτων ὑπερασπισταί, ἅμα δὲ καὶ ὀρέξαι αὐτῇ ἐν τῇ δεινῇ ταύτῃ περιστάσει τοῦ ποιμνίου της χεῖρα βοηθόν, παραμυθούντες τε ἐν συμπαθείᾳ ἀδελφικῇ καὶ ἐνθαρρύνοντες καὶ ἐνισχύοντες τὸν ἔνθεον ζῆλον της ἐν τῷ προκειμένῳ ἀγῶνι. Εὐελπιζόμεθα γάρ, περιπόθητε ἀδελφέ, ὅτι ἐκ τοῦ γενναίου

Însă, pe lângă aceste zvonuri detestabile, ne-au umplut de bucurie duhovnicească, pe care n-avem nici cuvinte îndeajuns spre a Vă o zugrăvi, cuvintele de consolare și alte informații care au ajuns la urechile noastre. Aceasta este împotrivirea demnă a Sfinției Voastre, prieten nouă, și ocrotirea Voastră cea insufletă de Dumnezeu, cu curaj și cu zel păstoresc adevărat, întru respingerea acestor propuneri și insulte diavolești împotriva Turmei Sale. Din pricina aceasta, admirându-Vă și laudându-Vă în mod sinodal și încununându-Vă cu binecuvântări și rugăciuni cordiale bisericesti, prezentăm prin epistola patriarhală și sinodală de față incomparabila mulțumire a Sfintei Biserici a lui Hristos, pentru care Preasfinția Voastră ați fost apărător nestricat al tezaurului sfânt încredințat Vouă. Prin aceasta ați câștigat un renume atât pentru caracterul arhieresc, cât și pentru întregul nostru cler cel sfânt, oferind și Bisericii materie de laudă, că Ea nu este lipsită de luptători credincioși și de sprijinitori ai drepturilor sale dumnezeiești și, în același timp, a-i oferi o mână de ajutor în această situație primejdioasă a Turmei sale, consolând în simpatie frățească, încurajând și întărind zelul său dumnezeiesc în lupta de față. Deci sperăm în bine, multiubite frate, căci de bravul Vostru exemplu

αὐτῆς παραδείγματος ἐξαρτᾶται τὸ πλεῖστον τοῦ κατορθώματος, ἤτοι ἡ ματαιώσις τῶν τεκταινομένων ὀλεθρίων σκοπῶν. Τὴν κατὰ θεὸν πορείαν τῆς ἀκολουθήσει βεβαίως καὶ ἅπας ὁ ὑπ' αὐτὴν ἱερός κλῆρος, καὶ ἡ ποιμαντικὴ αὐτῆς φωνὴ ἠχήσασα εἰς τὰς τεταραγμένας ἀκοὰς τοῦ ποιμνίου τῆς ἀναχαιτίσει τὴν κατὰ τοῦ κρημοῦ ἄθησιν αὐτοῦ. Εἰς τοῦτο ἀπευθυνομένη καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία καὶ ἐρειδομένη εἰς τὸ ἀκραιφνὲς τῶν ἀρχιεροπρεπῶν αἰσθημάτων τῆς καὶ τοῦ χαρακτηρίζοντος αὐτὴν θείου φόβου, ὅτι οὐδὲν ἀνάξιον ὀρθοδόξῳ ἀρχιερεῖ οὔτε τῶν πρὸς θεὸν ἐπαγγελιῶν αὐτῆς καταφρονητικὸν (ἄπαγε) καὶ τῶν θείων κανόνων πολέμιον ἔργον ἀνεχθήσεται πράξαι, εἴτε ὑπὸ ιδέας κόμπων καὶ ἀπολαύσεων, εἴτε ἐξ ἐπιφορᾶς ἀπειλῶν ἢ καὶ σωματικῶν κακώσεων, οὔτε θυσιάσει τὰ τιμαλφῆ καὶ αἰώνια πρὸς τὰ γῆινα καὶ μάταια ἐπὶ διηνεκεῖ κατακρίσει τοῦ ὀνόματός τῆς, ἀλλὰ καὶ μόχθους καὶ κινδύνους ἀψηφήσει καὶ τὴν ψυχὴν θήσει ὑπὲρ τῶν λογικῶν προβάτων τῆς.

Τοιαύτας ἔχοντες πεποιθήσεις περὶ τοῦ ἱεροῦ ἀτόμου τῆς, ἐπειδὴ συνοδικῶς διασκεπτόμενοι ἐπὶ τῶν πρακτέων, ὅσα τὸ ἀπαραίτητον ὄφλημα τῆς πνευματικῆς ἡμῶν θέσεως ὑπαγορεύει διαπράξαι σπουδαιότερον ἀναλόγως τῶν διαδραματιζομένων αὐτόθι κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ χριστωνύμου λαοῦ,

depinde cea mai mare parte a succesului, adică zădărnicierea scopurilor primejdioase care s-au lucrat. Această pornire a Voastră către Dumnezeu să o imite, desigur, și întregul cler sfânt de sub Voi, iar glasul Vostru cel păstoresc, pătrunzând în auzul tulburat al Turmei Voastre, va împiedica înaintarea sa spre prăbușire. Înspre aceasta îndreptându-se și Biserica lui Hristos și sprijinindu-se pe curăția simțămintelor Voastre arhipăstorești și pe frica de Dumnezeu care Vă caracterizează, nu este deloc nedemn pentru un arhiereu ortodox, nici ceva disprețuitor al poruncilor lui Dumnezeu sau chiar vreun lucru împotriva canoanelor dumnezeiești să Vă ridicați a lucra fie sub forma discursurilor și indemnurilor, fie prin furia amenințărilor, fie prin împilări trupești, căci nu trebuie să jertfiți cele mai prețioase și veșnice pentru cele pământești și deșarte spre veșnica osândă a numelui Vostru, ci, suferind trude și primejdii, să Vă puneți sufletul pentru oile Voastre cele cuvântătoare.

Astfel de convingeri având despre trupul Vostru cel sfânt, fiindcă în mod sinodal am deliberat despre cele ce sunt de făcut, câte inexorabila datorie a poziției noastre spirituale ne dictează a execută, ceva mai de seamă, analog cu cele făurite acolo împotriva Ortodoxiei poporului cel cu numele lui Hristos,

δέον ἐκρίναμεν ἵνα διαβιβάσωμεν προηγουμένως ἐκκλησιαστικᾶς νομοθεσίας πρὸς τὸν ὑψηλότατον ἡγεμόνα κύριον Ἀλέξανδρον Ἰωάννου Α΄. ἔγνωμεν δὲ ἐπιφορτίσαι τὸ ἔργον τοῦτο τῇ ἱερότητι της ὡς νομίμῳ καὶ κανονικῷ αὐτόθι ἀρχιερεῖ καὶ διότι, τῆς αὐτοῦ ὑψηλότητος ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἡγεμονείας αὐτοῦ μηδέποτε ἀξιώσαντος τὴν ἐκκλησίαν γράμματος αὐτοῦ, ἴσως ἐκ προμελέτης τῶν προκειμένων ἀπευκταίων, ἐκρίναμεν μάταιον ἀπευθυνθῆναι αὐτῷ ἀμέσως.

Προτρέπομεν ὅθεν καὶ ὑπαγορεύομεν συνοδικῶς τὴν αὐτῆς ἱερότητα, ὅπως ἐμφανισθεῖσα τῇ ὑψηλότητι του ὡς ἐκ προσώπου τῆς ἐκκλησίας λαλήσῃ αὐτῷ μετὰ παρησίας καὶ νοθετήσῃ καὶ προτρέψῃ πατρικῶς καὶ ἀρχιερατικῶς εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῶν χριστιανικῶν καὶ ἡγεμονικῶν αὐτοῦ καθηκόντων (εἶγε κατὰ τὰ ἀκουσθέντα ἢ ὑψηλότης του ὑπάρχει ὁ πρόαρχος τῆς βιαίας ἀνατροπῆς τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν καθεστώτων), καταδεικνύουσα ἐλευθέρως τὴν ἀπάτην, ἣτις παρασύρει τὴν ὑψηλότητά του εἰς ἀμαύρωσιν τοῦ γεραροῦ αὐτοῦ ὀνόματος διὰ πράξεως ἀνεπιστοῦ καὶ ἀνοικείου ὅλως παντὶ τιμίῳ καὶ φρονίμῳ χριστιανῷ, πολλῶ μᾶλλον ἄρχοντι λαοῦ, ὅποια ἐστὶν ἡ ἀθέτησις τῆς ἀληθοῦς καὶ ὑγιανοῦσης χριστιανικῆς ὁμολογίας καὶ ἢ ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ ἀποσκίρτησις ἀπὸ τῆς πατρῴας εὐσεβείας τῆς ὀρθοδόξου

am găsit de cuviință a adresa mai înainte admonestări bisericesti Alteței Sale Principelui, Domnul Alexandru Ioan I. Mai pe urmă însă am convenit a însărcina și cu acest lucru pe Preasfinția Voastră, ca pe un Arhiereu de acolo legal și canonic, și fiindcă chiar însăși Alteța Sa, de la începutul domniei Sale, niciodată nu s-a învrednicit să facă cunoscut Bisericii prin vreo scrisoare – poate din pricina pregătirii prezentelor nenorociri –, am socotit că este zadarnic ca să ne adresăm direct Lui.

Deci Vă îndemnăm și Vă sfătuim pe Preasfinția Voastră în mod sinodal ca, prezentându-vă Alteței Sale din partea Bisericii, să-i vorbiți pe față și să-l sfătuiți, să-l avertizați și să-l întoarceți părintește și în mod arhieresc la recunoașterea datoriilor sale creștinești și domnești (fie ca, după cele auzite, Alteța Sa să fie primul începător al întoarcerii puternice a hotărârilor religioase și bisericesti!), prin acestea dovedind amăgirea care atrage Alteța Sa la întunecarea Augustului său nume, printr-o lucrare disperată și nepotrivită cu desăvârșire oricărui creștin cinstit și cuminte, cu atât mai mult unui conducător de popor, care ar însemna suprimarea mărturisirii creștine celei adevărate și dătătoare de viață și lepădarea, la o astfel de vârstă, de părinteasca evlavie a credinței noastre ortodoxe –

ἡμῶν πίστεως, καὶ ταῦτα ἐνῶ ἐν ταύτῃ τῇ ἀγία πίστει δοξασθεὶς καὶ προαχθεὶς ὀρθόδοξος ἡγεμὼν ὀρθοδόξου λαοῦ ὤφειλε καὶ ἀντιδοξάσαι αὐτὴν μιμούμενος τοὺς ἀπ' αἰῶνος ὀρθοδόξους βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας, οἵτινες δι' ἔργων πίστεως καὶ πατρῶου ζήλου μᾶλλον ἢ διὰ κατορθωμάτων πολιτικῶν κατέλιπον ἀειμνηστον τὸ κλέος αὐτῶν. Διὰ τοιούτων πατρικῶν λόγων ἐπιστήσασα τὴν ἐμβριθὴ κρίσιν τῆς αὐτοῦ ὑψηλότητος καὶ κατορθώσασα ὅπως ἀκριβῶς σταθμισθῆ εἰς οἶον φέρεται ἔργον, θέλει προσθέσει συγχρόνως, καὶ μάλιστα ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας (ὃ μὴ γένοιτο) τῶν νοθεσιῶν τῆς, ἀποτεινούσα σοβαρὰς παρατηρήσεις κατὰ τῆς βίας ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν συνειδήσεων τῶν ὀρθοδόξων τέκνων τῆς ἀνατολικῆς ἡμῶν ἀγίας ἐκκλησίας, ἣν οὐδεὶς οὐδέποτε τῶν νομίμων ἡγεμόνων ἐκτὸς κατὰ τοὺς διωγμοὺς τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπέφερον εἰς τὸ θρήσκευμα τῶν ὑπηκόων, ὅπερ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἄλλοεθνεῖσιν ἐσεβάσθη αἰετοτε καὶ διετηρήθη ἀπαραβίαστον.

Διὸ καὶ ὑποχρεοῦται ἡ ἱερότης τῆς ἴνα ἐκ προσώπου τῆς ἐκκλησίας ἀποτρέψῃ καὶ ἀπαγορεύσῃ τῇ ὑψηλότητί του πᾶσαν ἐξάσκῃσιν καταναγκαστικὴν πολιτικῆς ἐπεμβάσεως εἰς ἐλαχίστην μεταβολὴν τῶν πατρικῶν παραδόσεων, τῶν θείων δογμάτων καὶ μυστηρίων, τοῦ ἱεροῦ συμβόλου καὶ παντὸς ἄλλου

și toate acestea după ce a fost preamărit și ridicat Principe ortodox al unui popor ortodox. Pe această sfântă credință era dator, dimpotrivă, s-o preamărească imitând pe Împărații și Principii din veacuri, care, prin fapte de credință și mai mult dintr-un zel părintesc sau din progrese politice, au lăsat gloria lor nemuritoare. Prin astfel de cuvinte părintești influențând asupra hotărârii grave a Alteței Sale și izbutind a-l convinge în chip anume la ce fel de ispravă ajunge lucrul, veți adăuga în același timp, mai ales în caz de nereușită (ceea ce să nu se întâmple!), avertizările Voastre, adresând observații aspre împotriva violenței asupra conștiințelor creștine ale fiilor ortodocși ai Sfintei Noastre Biserici de Răsărit, căci nimeni dintre Principii legali, niciodată, în afară de perioada prigoanelor împotriva creștinilor, nu a imputat religiozitatea supușilor, care a fost respectată cândva și a fost păstrată neîncălcată chiar de către cei de alt neam.

De aceea sunteți și însărcinat Sfinția Voastră ca, din partea Bisericii, să o întoarceți și să o opriți pe Alteța Sa de la orice acțiune constrângătoare a vreunei agitații politice spre cea mai mică schimbare a datinilor părintești, a dumnezeieștilor dogme și Taine, a Sfântului Simbol și a oricărei alte chestiuni religioase și duhovnicești, ca

θησκευτικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἀντικειμένου, ὡς ἀλλοτρίου τῆ πολιτικῆς δικαιοδοσίας καὶ ἀφορῶντος μόνην τὴν ἐκ μέρους τῆς πνευματικῆς ἀρχῆς νόμιμον καὶ κανονικὴν διεύθυνσιν, ἣτις ἐστὶν ἡ ἀπαράτρεπτος φυλακὴ τῆς ἱεράς αὐτῶν παρακαταθήκης, καὶ ἡ ἐκ παντὸς τρόπου προάσπισις τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, περὶ ἧς ἔχομεν δοῦναι λόγον τῷ ὑψίστῳ θεῷ καὶ ὧν τὸ αἶμα ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἐκζητηθῆσεται κατὰ τὸν Ἰεζεκιήλ· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν ἀξιώμασι καὶ τὰ κοινὰ διέπουσι καὶ λοιποῖς πᾶσι χριστιανοῖς αὐτῆς θέλει διαδώσει τὰς προσφόρους συμβουλὰς καὶ προτροπὰς ἢ σεβασμίᾳ ἱερότης τῆς, ἐν ᾧ συγχρόνως ἔσεται λίαν προσεκτικὴ ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς κλήρου, τῶν τὴν πνευματικὴν διαγωγὴν καὶ ἐξομολόγησιν ἀνατεθειμένων, τῶν ἱεροκηρύκων καὶ λοιπῶν ὑποτελούντων αὐτῇ φροντιστῶν τῆς πνευματικῆς ἐπισκέψεως τοῦ ποιμνίου τῆς, διδάσκουσα ἐκάστῳ καὶ στηρίζουσα εἰς τὴν ἀκριβῆ διατήρησιν τῶν ἱερῶν αὐτῶν καθηκόντων, ἐν περιπτώσει δὲ καὶ τὴν ἀνάλογον πνευματικὴν ποινὴν ἐπιφέρουσα κατὰ τῶν καινοτομούντων καὶ ἐν ἐπιγνώσει παρεκτρεπομένων, καὶ ἐνὶ λόγῳ καταβάλλουσα ἐν τῇ ἐπωδύνῳ ταύτῃ περιστάσει καὶ δοκιμασίᾳ καὶ ὑπὲρ τὴν δύναμιν ὡς εἶπεῖν τὸν ἀκάματον ζῆλόν τῆς, ἐφαμιλλῶς τοῖς κατὰ καιροὺς ἀγωνισαμένοις ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας πατρᾶσιν ἡμῶν, ἵνα καὶ τῆς

fiind ceva străin de jurisdicția politică, ținând seama numai de îndrumarea legală și canonică din partea autorității duhovnicești, care este păstrătoarea neschimbată a sfântului lor depozit și apărătoarea creștinilor ortodocși de toată turnura, pentru care vom răspunde înaintea Dumnezeuului Cel Preaînalt, și al căror sânge se va cere din mâinile noastre, după cum zice Iezechiel. Într-adevăr, tot Preasfinția Voastră veți adresa și celor ce ocupă demnități și celor ce administrează cele comune, precum și tuturor celorlalți creștini ai Voștri sfaturile cunoscute, precum și îndemnuri; în același timp, să fiți mai atenți asupra sfântului Vostru cler, asupra celor rânduiți cu conducerea duhovnicească și cu spoveditul, asupra predicatorilor și celorlalți subalterni ai Voștri care se îngrijesc de cercetarea duhovnicească a Turmei Voastre, învățându-i pe fiecare și îndemnându-i la păstrarea intactă a datoriiilor lor sfinte. Iar, la nevoie, să pronunțați și pedeapsa duhovnicească necesară împotriva acelor care introduc inovații și împotriva acelor care îndeamnă la așa ceva, în deplină cunoștință – într-un cuvânt, să puneți la mijloc, în această situație tristă, neobositul Vostru zel și peste puteri, chiar, ca să zic așa, pe întrecutele cu Părinții noștri care s-au luptat pe timpuri pentru evlavie, ca să Vă învredniciți de

μετ' αὐτῶν κατατάξεως ἀξιωθῆ παρα τοῦ δικαιοδότου θεοῦ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν ἔργων ἀνταποδόσεως.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία κατὰ τὸ χρέος τῆς προνοίας αὐτῆς θέλει συνδράμει τῇ ἱερότητι της καὶ δι' ἀποστολῆς παραιναιτικῶν γραμμάτων πρὸς τοὺς χριστιανούς της καὶ δι' ἄλλων καταλλήλων εἰς περιστολὴν τοῦ ἐπαπειλουμένου δεινοῦ καὶ ἀναγκαίων μέτρων, περιμένει συνεπῶς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς παρουσίας ἐκκλησιαστικῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς διὰ γράμματος ἀποκριτικοῦ τῆς φίλης ἡμῖν ἱερότητός της, δηλωτικοῦ καὶ τῆς περισπουδάστου ἡμῖν ἀγαθῆς ὑγείας της, ἣν δῶη αὐτῇ ἀμετάπτωτον διὰ βίου ὁ κύριος, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἶη μετ' αὐτῆς.

,αὐξδ', φεβρουαρίου η'.

† ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ
ἀγαπητὸς ἀδελφός

aceeași ceată cu ei de către Dumnezeu, Dătătorul de dreptate, când va veni vremea răscumpărării faptelor.

Și pentru că Sfânta Biserică a lui Hristos, după datorია purtării sale de grijă, va da concursul Preasfinției Voastre prin trimitere de scrisori îndemnătoare către creștini și prin alte măsuri necesare similare, pentru înlăturarea amenințării primejdiei, așteaptă, prin urmare, rezultatul prezentei Sale epistole bisericești, printr-o scrisoare de răspuns din partea Preasfinției Voastre, cel iubit de noi, care să ne arate și despre buna și mult cercetata Voastră sănătate, pe care să V-o dăruiască Dumnezeu neclintită prin viață, al Cărui har și milă neîncercată să fie cu Voi.

1864, februarie 8

† [SOFRONIE] al Constantinopolului,
iubit frate întru Hristos

Cuprins

A.

Acte oficiale referitoare la autocefalia Bisericii Ortodoxe Române și la ridicarea acesteia la rang de Patriarhie: texte originale și traduceri

- I. Corespondența purtată între Patriarhia Ecumenică,
Mitropolitul Ungrovlahiei, Domnitorul României
și alte Biserici Ortodoxe surori, privind legile eclesiale
aprobate de statul român în 1864..... 7**
1. Scrisoarea Patriarhului Ecumenic SOFRONIE al III-lea
către Mitropolitul NIFON RUSAILĂ al Ungrovlahiei
din 8 februarie 18647
2. Scrisoarea Mitropolitului NIFON RUSAILĂ al Ungrovlahiei
către Patriarhul Ecumenic SOFRONIE al III-lea
din 30 aprilie 1864..... 15
3. Deliberarea Sfântului și Marelui Sinod convocat la
Constantinopol în luna lui aprilie din anul mântuirii 1865,
asupra cercetării celor trei proiecte de legi dacice, despre sinod,
monahi și mănăstiri, precum și despre alegerea și judecarea
arhierilor..... 17
4. Scrisoarea Patriarhului Ecumenic SOFRONIE al III-lea către
domnitorul ALEXANDRU IOAN CUZA din 17 aprilie 1865.....44

5. Scrisoarea Patriarhului Ecumenic SOFRONIE al III-lea căt̄re Mitropolitul NIFON RUSAILĂ al Ungrovlahiei din 17 aprilie 1865.....	51
6. Scrisoarea Patriarhului Ecumenic SOFRONIE al III-lea căt̄re episcopul CALINIC MICLESCU, loct̄itorul Mitropoliei Moldovei, din 17 aprilie 1865.....	56
7. Scrisoarea Mitropolitului NIFON RUSAILĂ al Ungrovlahiei căt̄re Patriarhul Ecumenic SOFRONIE al III-lea din 12 mai 1865.....	60
8. Scrisoarea Patriarhului Ecumenic SOFRONIE al III-lea căt̄re Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse din 1 iulie 1865.....	62
9. Scrisoarea domnitorului ALEXANDRU IOAN CUZA căt̄re Patriarhul Ecumenic SOFRONIE al III-lea din 26 iunie 1865.....	68
10. Scrisoarea Mitropolitului CALINIC MICLESCU al Moldovei căt̄re Patriarhul Ecumenic SOFRONIE al III-lea din 10 iulie 1865.....	84
11. Răspunsul Marii Biserici a lui Hristos [din Constantinopol] la scrisoarea Alteței Sale Principele ALEXANDRU IOAN CUZA din 8 octombrie 1865.....	86
12. Scrisoarea Patriarhului CHIRIL al Ierusalimului căt̄re Patriarhul Ecumenic SOFRONIE al III-lea din 26 august 1865.....	105
13. Scrisoarea Patriarhului IACOV al Alexandriei căt̄re Patriarhul Ecumenic SOFRONIE al III-lea din 18 septembrie 1865.....	109
14. Scrisoarea Patriarhului IEROTEI al Antiohiei căt̄re Patriarhul Ecumenic SOFRONIE al III-lea din 5 noiembrie 1865.....	112

15. Scrisoarea Patriarhului Ecumenic SOFRONIE al III-lea căt-re Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse din 4 noiembrie 1865.....	117
16. Scrisoarea Patriarhului CHIRIL al Ierusalimului căt-re Patriarhul Ecumenic SOFRONIE al III-lea din 9 decembrie 1865.....	119
17. Scrisoarea Patriarhului IEROTEI al Antiohiei căt-re Patriarhul Ecumenic SOFRONIE al III-lea din 15 decembrie 1865.....	123
18. Scrisoarea Arhiepiscopului SOFRONIE al Ciprului căt-re Patriarhul Ecumenic SOFRONIE al III-lea din 4 ianuarie 1866.....	126
19. Scrisoarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse căt-re Patriarhul Ecumenic SOFRONIE al III-lea din 18 februarie 1866.....	129
20. Scrisoarea Mitropolitului ISIDOR al Novgorodului și Petersburgului căt-re Patriarhul Ecumenic SOFRONIE al III-lea din februarie 1866.....	134
21. Scrisoarea Sfântului Sinod al Bisericii Greciei căt-re Patriarhul Ecumenic SOFRONIE al III-lea din 7 aprilie 1866.....	152

II. Recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române (1885): acte și documente.....

1. Decretul organic nr. 1.703, pentru înființarea unei autorități sinodale centrale pentru afacerile Religiei Române, din 3 decembrie 1864.....	157
2. Ordonanța domnească nr. 34, privind înființarea titlului de Mitropolit Primat, din 11 ianuarie 1865.....	161

3. Scrisoarea Patriarhului Ecumenic IOACHIM al III-lea, privind sfințirea Sfântului și Marelui Mir în catedrala mitropolitană de la București din 10 iulie 1882.....	162
4. Act sinodal care cuprinde Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române și relațiile ei cu Patriarhia de Constantinopol al Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române din 23 noiembrie 1882.....	165
5. Mesajul regal din 1 mai 1885 pentru deschiderea sesiunii Sfântului Sinod din primăvara anului 1885.....	183
6. Scrisoarea lui DIMITRIE A. STURDZA, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, către IOACHIM al IV-lea, Patriarhul Ecumenic, din 20 aprilie 1885.....	185
7. Scrisoarea Mitropolitului Primat al României CALINIC MICLESCU către Patriarhul Ecumenic IOACHIM al IV-lea, din 20 aprilie 1885.....	186
8. Scrisoarea Patriarhului Ecumenic IOACHIM al IV-lea către DIMITRIE A. STURDZA, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, din 25 aprilie 1885.....	188
9. Scrisoarea Patriarhului Ecumenic IOACHIM al IV-lea către Mitropolitul Primat al României, CALINIC MICLESCU, din 25 aprilie 1885.....	191
10. Tomosul de recunoaștere formală a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române din 25 aprilie 1885.....	194
11. Enciclica Patriarhiei Ecumenice către Patriarhia Ierusalimului, Patriarhia Alexandriei, Arhiepiscopia Ciprului, Biserica Ortodoxă a Rusiei, Biserica Ortodoxă a Greciei, Biserica Ortodoxă a Serbiei și Biserica Ortodoxă a Carlovițului, prin care anunță recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, din 25 aprilie 1885.....	199

12. Scrisoarea Mitropolitului Primat al României, CALINIC MICLESCU, către IOACHIM AL IV-LEA, Patriarhul Ecumenic, prin care mulțumește pentru recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, din 30 mai 1885.....201
13. Scrisoarea Mitropolitului Primat al României CALINIC MICLESCU către Bisericile Ortodoxe autocefale, prin care le comunică recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române de către Patriarhia Ecumenică.....203
14. Scrisorile de recunoaștere a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române primite de la Patriarhia Ierusalimului, Arhiepiscopia Ciprului, Biserica Ortodoxă a Greciei, Biserica Ortodoxă a Serbiei, Biserica Ortodoxă a Rusiei.....204

III. Ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rang de Patriarhie (1925): acte și documente..... 217

1. Hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române de ridicare a Arhiepiscopului și Mitropolitului Ungrovlahiei la rangul de Patriarh al României din 4 februarie 1925 217
2. Actul de înființare a Patriarhiei Române din 4 februarie 1925 218
3. Legea nr. 669 din 23 februarie 1925 pentru ridicarea Scaunului Arhiepiscopal și Mitropolitan al Ungrovlahiei, ca Primat al României, la rangul de Scaun patriarhal..... 221
4. Legea privind stabilirea stemei Sfintei Patriarhii a Bisericii Ortodoxe Române 223
5. Scrisoarea irenică a Sfântului Sinod către Bisericile Ortodoxe autocefale prin care se comunică ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie din 12 martie 1925..... 224

6. Scrisoarea (gramata) Patriarhului Ecumenic VASILE privind recunoașterea rangului de Patriarh al României din 30 iulie 1925	231
7. Scrisoarea Patriarhului Ecumenic VASILE privind împuternicirea unei delegații sinodale pentru a aduce la București scrisoarea (gramata) de recunoaștere a ridicării Bisericii Ortodoxe Române la rang de Patriarhie din 29 august 1925.....	234
8. Scrisoarea enciclică a Patriarhului Ecumenic VASILE prin care anunță Bisericilor Ortodoxe autocefale recunoașterea ridicării Bisericii Ortodoxe Române la rang de Patriarhie din 20 septembrie 1925	236
9. Scrisoarea Patriarhului Ecumenic VASILE prin care comunică faptul că a trimis Bisericilor Ortodoxe autocefale o enciclică referitoare la recunoașterea ridicării Bisericii Ortodoxe Române la rang de Patriarhie din 1 octombrie 1925	240
10. Decretul regal nr. 2964 din 29 octombrie 1925 prin care Arhiepiscopul și Mitropolitul Ungrovlahiei MIRON CRISTEA este confirmat în slujirea de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române	242
11. Scrisoarea Patriarhului Ecumenic VASILE prin care anunță trimiterea unei delegații sinodale la ceremonia de întronizare a Patriarhului MIRON CRISTEA, din 28 octombrie 1925	243
12. Scrisorile de recunoaștere și de felicitare ale Bisericilor Ortodoxe autocefale pentru ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rang de Patriarhie	246
a. Patriarhia Ierusalimului	246
b. Patriarhia Antiohiei.....	249
c. Patriarhia Alexandriei: scrisoarea episcopului TEOFAN al Tripolei; scrisoarea Arhiepiscopului NICOLAE al Nubiei	262

d. Arhiepiscopia Ciprului: scrisoarea Arhiepiscopului CHIRIL al Ciprului către Patriarhul MIRON.....	265
e. Biserica Greciei.....	270
f. Biserica Serbiei.....	272
g. Biserica Bulgariei: scrisoarea episcopului MAXIM al Plovdivului; scrisoarea Mitropolitului CLIMENT al Vraței.....	274
h. Mitropolia Varșoviei și a toata Polonia: scrisoarea de felicitare a Patriarhului României, Miron; scrisoarea de mulțumire după participarea la ceremonia de întronizare a întâiului Patriarh al României.....	277
i. Biserica Ortodoxă Rusă din afara Granițelor	281
13. Scrisori de felicitare din partea unor Biserici creștine pentru ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie.....	283
a. Scrisoarea catolicosului suprem al tuturor armenilor, KEVORK V	283
b. Scrisoarea episcopului vechi-catolic ADOLPH KÜRY	285
c. Scrisoarea arhiepiscopului de Canterbury, Randal Cantuar, primatul Angliei	286
14. Cuvântul Patriarhului României MIRON CRISTEA la ceremonia întronizării sale în scaunul de Patriarh al României, care a avut loc în Catedrala patriarhală din București în ziua de duminică, 1 noiembrie 1925.....	288
15. Scrisoarea Patriarhului României MIRON CRISTEA prin care mulțumește Patriarhului Ecumenic VASILE pentru recunoașterea ridicării Bisericii Ortodoxe Române la rang de Patriarhie, din 26 ianuarie 1926.....	290
16. Scrisoarea Patriarhului Ecumenic VASILE prin care îl felicită pe Patriarhul României MIRON CRISTEA pentru ridicarea acestuia la rang de Patriarh, din 23 mai 1927	292

17. Legea nr. 53 din 19 martie 2024 privind declararea
anului 2025 drept „Anul Centenar
al Patriarhiei Române” 295

**IV. Acte și documente aniversare privind autocefalia
Bisericii Ortodoxe Române (1885) și ridicarea sa
la rang de Patriarhie (1925)..... 297**

1. Cuvântarea Patriarhului JUSTINIAN la ședința festivă
a Sfântului Sinod din ziua de 25 februarie 1950 297
2. Actul sinodal prezentat de Patriarhul JUSTINIAN
în ședința festivă a Sfântului Sinod
din ziua de 25 februarie 1950 302
3. Act Sinodal de Aniversare cu prilejul împlinirii a 90 ani
de la recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române
și a 50 de ani de la ridicarea în rangul de Patriarhie
din ziua de 1 noiembrie 1975.305
4. Act Sinodal cu prilejul împlinirii a 60 de ani
de la ridicarea Bisericii Ortodoxe Române
în rangul de Patriarhie, din ziua de 29 septembrie 1985 309
5. Pastorală Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române
la aniversarea Centenarului autocefaliei Bisericii Ortodoxe
Române (1885-1985) 311
6. Act Sinodal cu prilejul împlinirii a 70 de ani de la ridicarea
Bisericii Ortodoxe Române în rangul de Patriarhie,
din ziua de 5 februarie 1995 318
7. Act Sinodal cu prilejul împlinirii a 110 de ani
de la recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române,
din ziua de 28 octombrie 1995 320

8. Act Sinodal <i>Omagiu Patriarhilor României la începutul mileniului III și la împlinirea a 15 ani de patriarhat ai Preafericitului Teoctist, Patriarhul României</i> (2001)	322
9. Act sinodal aniversar: 2005 – <i>An jubiliar: 120 de ani de autocefalie și 80 de ani de patriarhat al Bisericii Ortodoxe Române</i> , prezentat de Patriarhul TEOCTIST în ședința festivă a Sfântului Sinod din ziua de 6 martie 2005	325
10. <i>Apel de suflet</i> al Preafericitului Părinte DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și al Membrilor Sfântului Sinod către toți clericii și mirenii ortodocși români din afara granițelor țării (ianuarie 2010).....	331
11. Cuvântul Patriarhului DANIEL cu ocazia sărbătoririi a 85 de ani de la ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie, din ziua de 4 februarie 2010.....	333
12. Act sinodal aniversar cu prilejul împlinirii de către Patriarhul DANIEL a 70 de ani de viață, din ziua de 22 iulie 2021	336
13. Act sinodal aniversar cu prilejul împlinirii a 15 ani de patriarhat ai Patriarhului DANIEL, din ziua de 30 septembrie 2022	341
14. Act de sfințire a picturii Catedralei Naționale, din 26 octombrie 2025	345
15. Act sinodal de aniversare a Anului Centenar al Patriarhiei Române, din 28 octombrie 2025	349

B.

Acte și tomosuri de acordare a autonomiei sau a autocefaliei unor Biserici (texte originale și traduceri)

I. Acte și tomosuri de autocefalie și de autonomie emise de Patriarhia Ecumenică.....	355
---	-----

1. Gramata sinodală sobornicească întocmită în vremea fericitului Patriarh IEREMIA al Constantinopolului, dăruită sinaiților [prin care se hotărăște ca Mănăstirea Sinai să fie independentă și starețul ei să aibă demnitatea de episcop], din iulie 1583355
2. Gramata Patriarhului IEREMIA al Constantinopolului și a Sinodului Bisericii Răsăritene prin care se instituie patriarhia în Rusia (în luna mai, anul 1590)365
3. Hotărârile Sinodului de la Constantinopol prin care a fost abolită Arhiepiscopia de Peć, din septembrie 1766372
4. Hotărârile Sinodului de la Constantinopol prin care a fost abolită Arhiepiscopia Ohridei, din ianuarie-mai 1767380
5. Gramata patriarhală și sinodală dată în timpul Înaltpreasfințitului și de-Dumnezeu-alesului Mitropolit al Ungrovlahiei Domnului Domn GRIGORIE, pentru ca atât acesta, cât și cei care vor urma după el în Tronul aceleiași Mitropolii a Ungrovlahiei să fie numiți la sfințele slujbe „loctiitori ai Cezareei” și nu „ai Ancyrei”, ca mai înainte, din 10 octombrie 1776 389
6. Tomosul Sinodal care reglementează alegerea Arhiepiscopilor din Serbia (1831, în luna august).....396
7. Memoriul Patriarhul Ecumenic CONSTANTIN I pentru Mitropolitul MELETIE al Belgradului și al întregii Serbii (17 august 1831)403
8. Tomosul sinodal al Sfântului Sinod adunat în Constantinopol, în anul 1850 de la Nașterea Mântuitorului Hristos, în luna iunie, indictionul al VIII-lea, cu privire la Biserica Ortodoxă din Grecia405
9. Act Patriarhal și Sinodal despre supunerea Eparhiilor din Insulele Ionice Bisericii Greciei (9 iulie 1866)414

10. Actul Sfântului și Marelui Sinod din Constantinopol, [ținut] în biserica patriarhală a Sfântului și slăvitului mare-mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință, cu privire la chestiunea bisericească bulgară, întrunit în anul mântuirii 1872, în lunile august și septembrie	420
11. Tomosul Patriarhal și Sinodal cu privire la Biserica Ortodoxă din Serbia (octombrie 1879)	424
12. Act Patriarhal și Sinodal despre supunerea Eparhiilor din Epir și Tesalia Bisericii Greciei (10 mai 1882)	433
13. Tomosul de recunoaștere formală a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române din 25 aprilie 1885 [A se vedea <i>supra</i> , pp. 194-198]	437
14. Tomos Patriarhal și Sinodal pentru conferirea Preasfintei Biserici a Greciei a dreptului cărmuirii canonice, al ocrotirii și al oblăduirii duhovnicești a tuturor Bisericilor Ortodoxe grecești din diasporă, din Europa, America și celelalte țări, cu excepția Bisericii grecești a Veneției (3 martie 1908)	437
15. Tomos de eliberare a Sfintelor Mitropolii ale Tronului Ecumenic care au revenit Bisericii Sârbe și recunoaștere a unirii bisericești înfăptuite, din 19 februarie 1922	446
16. Act de ridicare și anulare al Tomosului Patriarhal și Sinodal despre Bisericile din diaspora, emis la data de 8 martie 1908 (Constantinopol, 19 martie 1922)	451
17. Tomos Patriarhal și Sinodal privind înființarea Sfintei Mitropolii a Thyateirei și a Exarhatului Europei Centrale și Occidentale, din aprilie 1922.....	456
18. Tomos de înființare a unei Arhiepiscopii [Ortodoxe Grecești] în America de Nord și de Sud, din 17 mai 1922	461
19. Tomos Patriarhal și Sinodal privind întemeierea Arhiepiscopiei Ortodoxe a Cehoslovaciei (martie 1923)	467

20. Scrisoare Patriarhală și Sinodală către Comunitatea din Praga și pleroma ortodoxă din Cehoslovacia (martie 1923)	473
21. Tomos Patriarhal și Sinodal privitor la Arhiepiscopia Ortodoxă a Finlandei (1923, luna iulie)	477
22. Tomos Patriarhal și Sinodal cu privire la Mitropolia Ortodoxă a Estoniei (1923, luna iulie)	482
23. Tomos Patriarhal și Sinodal pentru recunoașterea Autocefaliei Bisericii Ortodoxe din Polonia (13 noiembrie 1924).....	488
24. Act Patriarhal și Sinodal despre cărmuirea Mitropoliilor Noilor Teritorii (4 septembrie 1928)	493
25. Tomos Patriarhal și Sinodal cu privire la autonomia Mitropoliei Ortodoxe a Letoniei (1936, luna februarie).....	500
26. Tomosul Patriarhal și Sinodal pentru binecuvântarea de autocefalie a Bisericii Ortodoxe din Albania (12 aprilie 1937).....	507
27. Tomosul Patriarhal și Sinodal de autocefalie a Bisericii Ortodoxe din Bulgaria (22 februarie 1945).....	513
28. Act Patriarhal și Sinodal privind ridicarea Schismei [Bisericii Bulgare] (22 februarie 1945).....	518
29. Scrisoare de înștiințare a Patriarhului Ecumenic ATENAGORA către Bisericile Ortodoxe Autocefale [cu privire la situația Bisericii Ortodoxe Polone] (3 martie 1950)	523
30. Gramata patriarhală și sinodală [de anulare a Tomosului patriarhal din 1923 prin care Biserica Ortodoxă Estonă a primit autonomia bisericească] (13 aprilie 1978).....	527

31. Tomosul Patriarhal și Sinodal pentru recunoașterea și validarea autocefaliei Preasfintei Biserici Ortodoxe a Georgiei (23 ianuarie 1990) 530
32. Actele alegerii [unui nou protoierarh al Bisericii Ortodoxe a Albaniei] din codicele oficial al Patriarhiei Ecumenice [24 iunie 1992]..... 537
33. Gramată patriarhală și sinodală către clerul și poporul Preasfintei Biserici Autocefale a Albaniei (16 iulie 1992) 540
34. Act Patriarhal și Sinodal de reactivare a Tomosului Patriarhal și Sinodal din anul 1923 cu privire la Mitropolia Ortodoxă a Estoniei (20 februarie 1996)..... 544
35. Tomos Patriarhal și Sinodal pentru acordarea statutului bisericesc de autocefalie Bisericii Ortodoxe din Ucraina (6 ianuarie 2019) 550
36. Hotărârile Sfântului Sinod cu privire la problema bisericească a statului Macedonia de Nord [de primire în comuniune euharistică a Bisericii Ortodoxe Macedonene], din 9 mai 2022..... 558

II. Acte și tomosuri de autonomie și autocefalie emise de Patriarhia Moscovei..... 561

1. Scrisoarea Marelui Cneaz VASILII VASILIEVICI către Patriarhul MITROFAN al Constantinopolului, privind lepădarea de Ortodoxie a Mitropolitului ISIDOR, cu solicitarea acordului pentru desemnarea unui alt mitropolit, ales și hirotonit de episcopii ruși (din anul 1441)..... 561
2. Hotărârea Soborului local al tuturor rușilor privind restaurarea Patriarhiei Moscovei (1917)..... 573

a. Definiția despre prevederile generale privind administrația supremă a Bisericii Ortodoxe Ruse (4 noiembrie 1917)	573
b. Despre reglementarea legală a Bisericii Ortodoxe Ruse (2 decembrie 1917).....	574
c. Hotărâre privind drepturile și îndatoririle Sanctității Sale Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii (8 decembrie 1917)	579
3. Hotărârea Patriarhului ТИХОН adresată Consiliului Eparhial al Republicii Estone [privind autonomia Bisericii Ortodoxe Estone] din 9 decembrie 1919	585
4. Hotărârea Sfântului Sinod și a Adunării Bisericești Superioare ale Bisericii Ortodoxe Ruse [privind autonomia Bisericii Ortodoxe Estone] din 27 aprilie / 10 mai 1920	587
5. Hotărârea Sanctității Sale Patriarhul, a Sfântului Sinod și a Adunării Bisericești Superioare a Bisericii Ortodoxe Ruse [privind autoadministrarea bisericească provizorie în caz de izolare, pe baza căreia s-a organizat Biserica Ortodoxă Rusă din afara Granițelor], nr. 362 din 7/20 noiembrie 1920.....	589
6. Hotărârea Sanctității Sale Patriarhul ТИХОН și a Sfântului Sinod privind acordarea drepturilor de autonomie extinsă Bisericii Ortodoxe Finlandeze (fosta Eparhie Finlandeză a Bisericii Ortodoxe Ruse), nr. 139 din 29 ianuarie/11 februarie 1921	594
7. Hotărârea Sanctității Sale Patriarhul ТИХОН, nr. 1026 din 6/19 iulie 1921, privind acordarea autonomiei Bisericii Ortodoxe din Letonia	596
8. Hotărârea Sfântului Sinod al Patriarhiei Moscovei [privind acordarea autonomiei Bisericii Ortodoxe din Polonia], nr. 1424 din 15/28 septembrie 1921.....	598

9. Alegerea Patriarhului SERGHIE al Moscovei și al întregii Rusii (1943).....	600
a. Actele Soborului Preasfințiților ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Ruse din 8 septembrie 1943	600
b. Telegrama Sanctității Sale Patriarhul SERGHIE prin care anunță întronizarea sa pe Tronul Patriarhal	605
10. Reluarea comuniunii cultice și canonice dintre Biserica Ortodoxă Georgiană și Biserica Ortodoxă Rusă. Extras din hotărârea Sfântului Sinod prezidat de Sanctitatea Sa Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii, 19 noiembrie 1943.....	607
11. Act privind reunificarea Bisericii Ortodoxe Polone cu Biserica Ortodoxă Rusă și acordarea autocefaliei acesteia, 22 iunie 1948	613
12. Act [al Patriarhului ALEXEI I] privind acordarea autocefaliei Bisericii Ortodoxe din Cehia și Slovacia, 23 noiembrie 1951	616
13. Hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse prin care toate bisericile ortodoxe din China au fost trecute sub autoritatea Bisericii Ortodoxe Chineze, căreia i s-a acordat autonomie, cu aprobarea alegerii protoierarhului acesteia de către Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii, 23 noiembrie 1956	617
a. Decretul Patriarhului Moscovei și al întregii Rusii și al Sfântului Sinod de pe lângă el către Arhimandritul VASILE (SHUANG) din Beijing.....	617
b. Acordarea autonomiei Bisericii Ortodoxe Chineze (aprobată de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse la 23 noiembrie 1956)	618
14. Tomos privind autonomia Bisericii Ortodoxe din Japonia, adoptat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse în data de 10 aprilie 1970	620

15. Tomos privind autocefalia Bisericii Ortodoxe din America, adoptat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse în data de 10 aprilie 1970 629
16. Hotărârea Soborului Arhieresc al Bisericii Ortodoxe Ruse, întrunit cu prilejul sărbătoririi a 400 de ani de la înființarea Patriarhiei Moscovei, în perioada 9-11 octombrie 1989, la Mănăstirea Danilov din Moscova, privind formarea Exarhatului Belarusului, aprobând hotărârea Sfântului Sinod de înființare a eparhiilor Moghiliovului, Pinskului și Poloțkului 643
- a. Despre înființarea Exarhatului din Belarus al Patriarhiei Moscovei (adoptată de Soborul Arhieresc al Bisericii Ortodoxe Ruse în perioada 9-11 octombrie 1989, „Hotărâri”, punctul XV) 643
- b. Statutul Bisericii Ortodoxe din Belarus – Exarhatul belarus al Patriarhiei Moscovei 644
- c. Capitolul al XII-lea [din Statutul Bisericii Ortodoxe Ruse]. Exarhatele..... 662
17. Autonomia Bisericii Ortodoxe Ucrainene..... 665
- Gramata Patriarhului ALEXEI al II-lea adresată Mitropolitului FILARET al Kievului și întregii Ucraine (semnată la 27 octombrie 1990 și citită la 28 octombrie 1990 în Catedrala Sfânta Sofia din Kiev de către Patriarhul ALEXEI al II-lea al Moscovei și al întregii Rusii)..... 665
18. Tomosul Patriarhului ALEXEI al II-lea adresat Episcopului ALEXANDRU al Rigăi și întregii Letonii, din 22 decembrie 1992, în care se menționează că Bisericii Ortodoxe Letone i se acordă independență și autonomie în administrarea sa, confirmând hotărârea Patriarhului TИHON din 6/19 iulie 1921, nr. 1026, de a acorda Bisericii Ortodoxe din Letonia autonomie în problemele economice, administrative, educaționale și civile 668
19. Tomosul Sancțității Sale Patriarhul ALEXEI al II-lea al Moscovei și al întregii Rusii adresat Episcopului

CORNELIU al Tallinnului și al întregii Estonii [de acordare a autonomiei Bisericii Ortodoxe din Estonia], 26 aprilie 1993.....	672
20. Tomosul Sanctității Sale Patriarhul ALEXEI al II-lea al Moscovei și al întregii Rusii de acordare a autonomiei Bisericii Ortodoxe din [Republica] Moldova (aprobat de Soborul Arhieresc la data de 2 decembrie 1994)	677
21. Act de comuniune canonică între Patriarhia Moscovei și Biserica Ortodoxă Rusă din afara Granițelor, 17 mai 2007	681
22. Exarhatul Patriarhal al Asiei de Sud-Est (2018)	687
a. Hotărârea nr. 106 privind situația problemelor bisericești din țările Asiei de Sud-Est	687
b. Regulamentul intern al Exarhatului Patriarhal al Asiei de Sud-Est (document adoptat la ședința Sfântului Sinod din 26 februarie 2019, hotărârea nr. 8)	688
23. Exarhatul Patriarhal al Europei Occidentale (2018)	699
a. Hotărârea nr. 105 privind situația chestiunilor bisericești din țările Europei Occidentale.....	699
b. Regulamentul intern privind Exarhatul Patriarhal al Europei Occidentale (document adoptat la ședința Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse din 26 februarie 2019, hotărârea nr. 7).....	700
24. Exarhatul Patriarhal al Africii (2021).....	712
a. Hotărârea nr. 100. Raportul vicepreședintelui Departamentului pentru Relații Externe Bisericești, Arhiepiscopul LEONID al Erevanului și Armeniei, privind numeroasele apeluri pe care continuă să le primească Sanctitatea Sa Patriarhul CHIRIL al Moscovei și al întregii Rusii din partea clericilor Bisericii Ortodoxe a Alexandriei, care solicită primirea lor sub omoforul Patriarhiei Moscovei.....	712

b. Regulamentul intern al Exarhatului Patriarhal al Africii (document adoptat la ședința Sfântului Sinod din 24 martie 2022, hotărârea nr. 5)	715
25. Hotărârea Soborului Bisericii Ortodoxe Ucrainene, 27 mai 2022	728
26. Hotărârea nr. 56 [a Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse] privind întrunirea Soborului Bisericii Ortodoxe Ucrainene [din 27 mai 2022] (29 mai 2022)	733
27. Hotărârea nr. 58 privind evoluția situației de după Soborul Bisericii Ortodoxe Ucrainene care a avut loc la Kiev (7 iunie 2022)	736
28. Hotărârea nr. 51 [a Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse] privind situația din Biserica Ortodoxă Letonă (2023)	738

III. Tomosuri de autonomie și de autocefalie

emise de Patriarhia Serbiei	741
--	-----

1. Tomosul de autonomie bisericească a Arhiepiscopiei Ortodoxe a Ohridei aprobat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Sârbe în ședința din 15-26 mai 2005 și făcut public în 24 mai 2025.....	741
2. Tomosul de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Macedonene – Arhiepiscopia Ohridei aprobat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Sârbe din 5 iunie 2022	747

IV. Acte de autonomie emise de Patriarhia Română

1. Act Patriarhal și Sinodal al Patriarhiei Române privind reactivarea Mitropoliei Basarabiei autonomă și de stil vechi cu reședința la Chișinău (19 decembrie 1992).....	753
--	-----

C.

Acte statale referitoare la autonomie și autocefalie

I. Imperiul Roman de Răsărit (331-1453)	759
1. Novela 11 a Împăratului IUSTINIAN CEL MARE privind privilegiile arhiepiscopului de Justiniana Prima, din 14 aprilie 535.....	759
2. Novela 131 a Împăratului IUSTINIAN CEL MARE despre canoanele și privilegiile bisericești [privind structura Pentarhiei și a Arhiepiscopiei de Justiniana Prima], din 18 martie 545	763
3. Gramatele Împăratului VASILE AL II-LEA MACEDONEANUL privind drepturile Arhiepiscopiei autocefale bulgare a Ohridei, din 1019, 1020 și 1020/1025.....	766
II. Imperiul Rus (Țarist) (1721-1917)	775
1. Preaînaltul raport înaintat de către Sinodul Îndreptător [către Țarul ALEXANDRU I al Rusiei, privind revocarea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Georgiene și încorporarea acesteia în Biserica Ortodoxă Rusă], din 21 iunie 1811.....	775
III. Imperiul Habsburgic (1804-1867) și Austro-Ungar (1867-1918)	789
1. Autograful împăratului FRANZ JOSEPH al Austriei pentru înființarea Mitropoliei ortodoxe române a Transilvaniei și numirea episcopului Andrei Șaguna ca arhiepiscop și mitropolit, din 12/24 decembrie 1864.....	789
2. Decizia împăratului FRANZ JOSEPH de înființare a Mitropoliei Bucovinei, din 23 ianuarie/4 februarie 1873.....	790

3. Diploma de înființare a Mitropoliei greco-orientale din Bucovina și Dalmația, din 30 martie 1874.....	791
IV. Imperiul Otoman (1453-1923).....	801
1. Firmanul Sultanului ABDÜLAZIZ de înființare a Exarhatului Bulgar, din 28 februarie 1870.....	801
V. Regatul Greciei (1832-1924; 1935-1973).....	807
1. Legea 2891, despre îngrijirea episcopilor care se retrag din tron și despre denumirea episcopilor și a episcopilor, din 25 iulie 1922.....	807